

Czapliński, Krzysztof

Z walk Polskiej Partii Robotniczej Gwardii Ludowej - Armii Ludowej w Okręgu Płockim

---

Notatki Płockie 20/1-80, 43-44

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z walk Polskiej Partii Robotniczej Gwardii Ludowej — Armii Ludowej w Okręgu Płockim

„Okręg Płocki 1942—1945. Z walk PPR, GL — AL”.

Warszawski Komitet Wojewódzki PZPR, Wojskowy Instytut Historyczny przy współudziale Zarządu Okręgu Warszawskiego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację i Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych.

Komitet redakcyjny: Tadeusz Pietrzak — przewodniczący, Benon Dymek, Bogdan Kobuszewski — sekretarz, Eugeniusz Kozłowski. Redaktor naukowy: Bogdan Kobuszewski.

Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej. Warszawa 1974. Cena 90.— zł,

W roku 1974 — w roku XXX-lecia Polskiej Ludowej ukazały się z inspiracji Warszawskiego Komitetu Wojewódzkiego PZPR dwie obszernie prace zbiorowe.

Są nimi: książka o wybitnym bojowniku polskiego ruchu robotniczego Marcelim Nowotko i trzeci tom historii mazowieckich okręgów Polskiej Partii Robotniczej pt. „Okręg Płocki 1942—1945. Z walk PPR, GL — AL”.

„Okręg Płocki” ukazał się jako trzecia część trylogii o mazowieckich okręgach PPR. Poprzednie dwie pozycje wydane w latach 1971 i 1973 to: „Warszawa — Lewa Podmiejska 1942 — 1945” i „Warszawa — Prawa Podmiejska 1942—1944”.

„Okręg Płocki” wieńczący cykl wydawniczy pokazuje działalność wyzwolenczą Polskiej Partii Robotniczej na ziemiach Mazowsza przemocą włączonych do Rzeszy Niemieckiej.

Książka wydana została przez wydawnictwo MON i składa się z trzech części. Pierwsza z nich zawiera rozprawy i studia historyczne, część druga — wspomnienia i refleksje, zaś w części trzeciej zawarte są noty biograficzne nieżyjących działaczy PPR, GL i AL, kronika wydarzeń oraz bibliografia. Całość poprzedza przedmowa pióra I Sekretarza WKW PZPR — Kazimierza Rokoszewskiego. Książka jest bogato ilustrowana, zaopatrzona w mapy, szkice i kopie dokumentów oraz indeksy nawisk i miejscowości.

Komitet redakcyjny pod kierownictwem Tadeusza Pietrzaka dokonał olbrzymiego wysiłku zebrania i usystematyzowania setek publikacji, rozpraw i studiów, pozycji wspomnieniowych, not biograficznych, kalendarzy i bibliografii, szkiców i schematów zdjęć i fotokopii dokumentów.

Dzięki inspiracji i trosce wojewódzkiej instancji partyjnej, współdziałaniu instytucji naukowych i społecznych, pomocy weteranów ruchu robotniczego, wysiłkowi historyków oraz

wydawców trafiła do szerokich rzesz czytelników pozycja, która w XXX-leciu istnienia Polski Ludowej, jest m. in. hołdem złożonym bohaterskim ludziom partii.

*

W części pierwszej publikacji Benon Dymek prezentuje dzieje PPR w okręgu płockim na tle wcześniejszych tradycji walk o wyzwolenie narodowe i społeczne, na tle przemian w rozwoju społeczno-gospodarczym na północno-zachodnich ziemiach województwa warszawskiego. Studium historyczne PPR w płockim okręgu, choć uszczuplone brakiem dokumentów i przekazów wspomnieniowych z lat okupacji, uświadamia czytelnikowi tradycje ruchów bezpośrednio poprzedzających powstanie PPR i organizację walki zbrojnej z okupantem.

Walka ta nie była łatwa głównie ze względu na wzmożony terror okupanta, zmierzającego do utworzenia pasów niemieckiego osadnictwa na Mazowszu Płockim oraz ze względu na fakt ograniczonej przydatności tych terenów do szeroko zakrojonych działań partyzanckich.

W tej samej części publikacji tenże autor opisuje m. in. powstanie i działalność konspiracyjnych rad narodowych w okręgu płockim, a także prezentuje sylwetki Juliana Wieczorka i Zygmunta Wolskiego — działaczy ruchu ludowego i robotniczego, którzy idei równości i wolności złożyli w ofierze swe życie w środku długiej nocy hitlerowskiego terroru.

Wiedzę o działalności PPR w samym Płocku uzupełnia i rozszerza czytelnikowi Franciszek Dorobek opisując najciekawsze wydarzenia w mieście od pierwszych dni okupacji aż do pierwszych dni wolności, która przysłała wraz z armią radziecką.

Odrębnym studium autorstwa Bogdana Kobuszewskiego jest zarys działalności organizacyjno-bojowej Gwardii i Armii Ludowej w okręgu płockim (1942—1945) dokonujący podsumowania czynu bojowego i wysiłku organizacyjnego gwardzistów i ałowców na tym obszarze. Opis działalności PPR, GL i AL w poszczególnych powiatach uzupełniają inni autorzy rozpraw i studiów historycznych w tym samym rozdziale.

W pierwszej części publikacji znajdujemy także opis pióra Tadeusza Pietrzaka — wyzwolenie północnej części województwa warszawskiego przez Armię Radziecką oraz PPR w walce o budowę zrębów władzy ludowej. Okres

ten jest już znacznie lepiej udokumentowany, a ponadto na ten temat wypowiadają się jeszcze Kazimierz Stecko, Stanisław Granic oraz Eugeniusz Kozłowski.

Cała część pierwsza — choć z konieczności nie pozwalająca na szczegółowe omówienie całej problematyki, a z przyczyn obiektywnych nie w pełni udokumentowana, stanowi obraz tła historycznego i warunków rodzenia się ruchu proletariackiego, który po raz pierwszy wyraźnie i dobitnie w programie ideowym PPR zakładał równoległą walkę o wyzwolenie narodowe i społeczne. Program ten realizowali ludzie świadomi, iż wolność narodowa a wraz z nią również społeczna przyjść musi. Urzeczywistnienie swych marzeń widzieli w walce z okupantem, wolność ta szła do nich ze wschodu. Równolegle prowadzili także przygotowania organizacyjne do przejścia władzy przez klasę robotniczo-chłopską. W walce o wyzwolenie narodowe i społeczne, a następnie o utrwalenie władzy ludowej wielu działaczy i prostych szeregowych żołnierzy oddało swe życie. Postacie wielu z nich znajdują miejsce w studiach i rozprawach części pierwszej. Ich postacie dla potomnych, a w szczególności dla młodszych generacji, których los nie doświadczył tak srogo, ocalone zostają tym samym od zapomnienia.

*

Część druga książki to wspomnienia i refleksje, tych którzy przetrwali, żyją dziś wśród czytelników, piastują odpowiedzialne stanowiska, ofiarnie wykonują swe obowiązki zawodowe, bądź przeszli już na zasłużony wypoczynek.

Wśród najbardziej w Płocku znanych autorów relacji i wspomnień znajdujemy m. in. Teodora Kufła, Feliksa Majdaka, Jakuba Krajewskiego, Stefana Leonarczyka, Edwarda Kaźmierkiewicza.

Jest rzeczą zrozumiałą, że brak niemal w tej części zestawień i porównań, suchych faktów, analiz i ocen całości wydarzeń. Przeważają żywe relacje, szczegółowe pamiętnikarskie opisy najdonioślejszych i najciekawszych w życiu okupacyjnym wydarzeń autorów wspomnień.

Kazimierz Mariński podjął próbę przedstawienia stosunków politycznych na Mazowszu Płockim w dwudziestolecie międzywojennym, których rozwój — jak dowodzi — ułatwił tworzenie gruntu do działalności rewolucyjnego podziemia w okresie okupacji.

O mężu swym — Julianie Wieczorku — wspomina Władysława Wieczorkowa opisując z jakim uporem dążył do utworzenia i umocnienia Frontu Ludowego na bazie sojuszu robotniczo-chłopskiego.

Teodor Kufel koncentruje się w swych wspomnieniach przede wszystkim na zjawiskach w łonie ruchów postępowych i rewolucyjnych zachodzących w mieście i powiecie płockim. Źródło prężności ruchów wolnościowych na tym

terenie ujmuje on m. in. w aspekcie historycznym, a mianowicie, że ludność Mazowsza, zwłaszcza terenów północnych, ma bogate tradycje walki politycznej i orężnej, sięgające okresu walk z krzyżactwem i prusactwem oraz ruchów narodowowyzwoleńczych, zwłaszcza w powstaniu styczniowym 1863 roku.

Feliks Majdak wspominając okres okupacji przekazuje m. in. informacje o powstaniu i działalności konspiracyjnej Powiatowej Rady Narodowej a następnie Wojewódzkiej Rady Narodowej.

Jakub Krajewski w nawiązaniu do tematu sesji popularnonaukowej jaka miała miejsce w roku 1972 szerzej omawia okres pierwszych dni wolności — okres budowania zrębów władzy ludowej na terenie powiatu płockiego.

Posługując się różnymi formami wypowiedzi poprzez opisy, narracje i dialogi, autorzy wspomnień koncentrując się na różnych okresach okupacji, dwudziestolecia międzywojennym i pierwszych dniach wolności, prezentują różnorodność form walki z okupantem od biernego oporu, poprzez sabotaż aż do zorganizowanej systematycznej walki z oddziałami najeźdźców.

Szczególnie ciekawe są opisy bezpośrednich akcji zaczepnych, potyczek, zasadzek i przypadkowych utarczek zbrojnych. Prezentują je bezpośredni uczestnicy i organizatorzy walki zbrojnej z okupantem.

*

W części trzeciej publikacji zespół autorski prezentujący noty biograficzne nieżyjących członków PPR, GL — AL Okręgu Płockiego będąc świadom ich niedoskonałości, wyraża jednocześnie przekonanie, iż staną się one podstawą do dalszych poszukiwań i weryfikacji materiału biograficznego o ludziach partii w Okręgu Płockim.

Część ta zawiera także kronikę PPR, GL, AL Okręgu Płockiego (1942—1945) oraz bibliografię do dziejów Polskiej Partii Robotniczej, Gwardii Ludowej i Armii Ludowej w Okręgu Płockim (1942—1945).

*

Uczyć się historii partii — to lepiej rozumieć i jak najpełniej realizować wytyczone przez VI Zjazd zadania partii oparte na trwałym fundamencie leninizmu, na przyjaźni z narodami Związku Radzieckiego i krajami budującymi socjalizm.

„Okręg Płocki” jest pozycją wydaną w XXX-lecie Polski Ludowej i stanowi wkład do edukacji politycznej o historii tworzenia się podstaw władzy ludowej w naszej Ojczyźnie, na terenie Mazowsza i ziemi płockiej.

Winna się ona zatem znaleźć nie tylko w bibliotekach publicznych, zakładowych i szkolnych, ale także w zbiorach literatury społeczno-politycznej zakładowych i gminnych ośrodków propagandy partyjnej.